

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ПРАЗНИКЪ

Брой 5 • год. ХСIII • 13 март 2013 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

НА ТРЕТИ МАРТ

ОПАШКИ ОБСАЖДАТ МУЗЕЯ

Могат да се видят медали за храброст и много бойни знамена

С невиджан през последните години интерес на посетителите се похвали Националният военноисторически музей в столицата. Само на 3 март над 20 000 човека чинно изчакаха своя ред, за да си припомнят страници от героичната история на българската армия. Според зам. директорката на музея Даниела Цанкова-Ганчева и млади, и стари търпеливо са стояли на опашката, за да зърнат някои от бойните знамена, сред които и оригинала на Самарското знаме. Музеят също

така показва и други знамена, развявани от нашите войници при обсадата на Одринската крепост, както и някои от пленените там турски знамена. Изложбата, събрала тези безценни реликви, се казва „13 март 1913 г.-илюзия или победа“. Без съмнение във военноисторическия музей се намира най-богатата сбирка не само на бойни знамена, но и на различните видове военни униформи. Все пак според Даниела Цанкова сред най-ценните експонати са ордените за храброст, понеже са свързани

с една огромна жертвоготовност в името на родината, каквато днес не съзираме никъде. Изложбата ще бъде отворена до май и интересното в нея е, че тя представя както архивни кадри от обсадата на Одрин, така също и цяла сбирка от писма и спомени на участници в нея, които изпълняват артисти. В една част на експозицията има импровизирана библиотека, където могат да се прочетат допълнително материали за Одринската битка, а в друга, наречена „кафене“ могат да се видят албуми с картички от онова време. Изложена е и специална карта на военните действия, на която посетителите с малки войничета могат да придвижват полковете, обсаждали крепостта.

Националният военноисторически музей е създаден през 1916 г. като основната му задача е била да съхрани за потомците историята на

българската армия. Събрано е всичко, което разказва за фронтовите действия и за живота на българския войник. Бум на предадени експонати за Балканските войни е имало през 40-те години на XX в., когато все още споменът за войните е бил много близък. Днес вече много рядко постъпват нови експонати. Това са преди всичко различни снимки, които разказват за живота на бойците. Последната значителна находка е получена през 90-те години на миналия век, когато синът на участник в обсадата на Одрин предал плененото там турско знаме, което баща му съхранявал в своя дом.

Още тази седмица из страната тръгва нова изложба, която представя картини със сюжети от Балканските войни. Първо те могат да бъдат видени в Бургас, а след това в Пловдив. Колекцията от картини на български майстори, посветени на войните също е особената гордост на музея. Тя е най-голямата и в нея са представени едни от най-известните български художници.

Тракийските юначета от ТД в Пловдив участваха в честванията за 3-ти март

ЧЕСТИТ ЮБИЛЕЙ!

На 5 март 2013 г. проф. Иван Филчев навърши 90-години. За неговата достолепна възраст ни подсети календарът, защото неуморният му дух и живият му интерес към миналото и към актуалното на деня, неизчерпаемата му енергия и смайващата му работоспособност с нищо не подсказват, че сред нас е човек, прехвърлил общоприетата граница за житейска и творческа зрелост.

Родом от Малко Търново – сърцето на борческа Странджа, проф. Филчев от ранна възраст свързва живота и делата си със съдбата на българите от Тракия и с тракийското движение, на които остава верен и днес. След 1989 г. той активно участва във възраждането на Тракий-

ската организация, а от 1992 г. е неизменен член на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България.

С широките си исторически познания и точно перо проф. Филчев е един от стожерите на редколегиата на в. „Тракия“, за чието списване допринася и като редактор, и като автор, в когото читателите разпознават не само солидни познания на историята на тракийските българи, но и живата връзка между поколенията-тракийци.

Най-много време, организационни и творчески усилия през последните години проф. Филчев отдаде на възраждането на Тракийския научен институт, чийто председател беше от 2000 г. до 2011 г. На него основно дължим възстановяването на поредицата

„Известия на Тракийския научен институт“ и активизирането за научен живот на тракийската общност не само в София, но и в цялата страна. С многобройните си изследвания, сред които и фундаменталния труд „Тракийският въпрос и тракийското движение в България“ (2007 г.), с интензивната си лекционна и организаторска дейност проф. Иван Филчев широко пропагандира и защитава тракийската кауза и постиженията на българския национален дух.

Честит юбилей, скъпи професоре! Бъди жив и здрав, бъди още дълги години сред нас – имаме нужда от твоя буден дух и житейска мъдрост, от твоя пример и насърчение.

От колегите от Тракийския научен институт

проф. д-р
Васил Проданов

ЧАКА НИ
ЮЖНОЕВРОПЕЙСКИ
ЦИКЪЛ

На стр. 3

ТОДОР КОРУЕВ

Трети март тази година бе озвучен от всенародните протести, които не само, че не попречи на празника, но и го направиха по-искрен и по-масов. Демонстрациите в този ден бяха мирни и цивилизовани, хората поднесоха цветя пред паметниците на националните герои и освободителите. Освободителите сега не са на мода сред управляващия елит – президентът Росен Плевнелиев в своето слово за разлика от миналата година бе по-великодушен и поне спомена, че за българското освобождение

България ни завеща националния идеал за „събирането на всички българи под обща държавна стряха“. Безочие на професора е безгранично: „българите наричат освободители собствените си завоеватели и че направили още в XIX век над 400 паметника на руските си поробители“. Май някои нашенски блюдолизци не могат да се побрат в кожата си, че от петвековното робство сме освободени от Русия, а не от някоя страна – членка на Европейския съюз.

Народният гняв измече правителството на ГЕРБ, което

Народът – в гняв и почит

Тодор Корув

има загинали руснаци, финландци и румънци. Това че в речта си съкрати робството на „половинвековно прекъсване“ бе грешка на езика, та и така не стана ясно от какво се е освободила „майка България“. Но народът знае кого да почита – откри бяха паметници на ген. Гурко в столицата, на полк. Темирязев – в Стрелча, мемориал на загиналите руски войни в Требиш. И тази година хиляди признателни българи изкачиха Шипка, но и там обърнаха гръб на политиките. А този връх висок е... От него се вижда не само миналото, но и бъдещето.

Все ще се намери някой да се покаже „инакомислещ“ на празника. Тази година графна доцентка от БАН, именувана Лизбет Любенова, която не ще позорният ден на „руската окупация“ - 3 март да е национален празник и го туря след Съединението или Деня на независимостта. Друг титулуван продавач на научна кинкалория проф. Пламен Цветков изкара Берлинския договор по-велик от Сан-Стефанския, макар че разпокъса България и отне голяма част от териториите ѝ. Като че ли ние, тракийци, не знаем най-добре, че Берлин прекрои картата и остави нашите предци в робство. Светистефанска

доведе народа до чудовищна мизерия. Бойко Борисов и неговата „група по интереси“ бяха напълно безчувствени към тракийската кауза и през мандата си не направиха дори усилие за уреждането на безжанския проблем. Станалото все повече ни убеждава, че нараства ролята на националния и патриотичен вот. В горещите дни на всеобщо недоволство имаме и щастливо за Отечество събитие. Избран бе новият председател на БПЦ - Неофит е Патриарх български и Митрополит Софийски, който за наша радост е и радетел на тракийската идея.

ДО
ПРОФ. ИВАН ФИЛЧЕВ
ЧЛЕН НА ВК НА СТДБ

УВАЖАЕМИ ПРОФ. ФИЛЧЕВ,

От името на Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и лично от мое име приемаме най-искрените ни поздравии по повод на Вашата 90-годишнина!

Ние високо ценим Вашия голям принос за тракийското движение, Вашето родолюбие и родолюбивите Ви усилия за съхранение на паметта за тракийци и тяхната история.

Оценяваме незаменния Ви принос за развитието на Тракийския научен институт, за изграждането и укрепването на автори-

тета на тракийския съюз в гражданското общество.

Приемете нашето уважение за достойно извървяния път и за постигнатите високи резултати в най-благородното и значимо наше призвание – да утвърждаваме тракийската кауза, да пробуждаме патриотизма и градим онази приемственост между поколенията, която държи вечно жива родовата памет и преклонението пред миналото.

Пожелавам Ви крепко здраве, творческа енергия и сили, за да осъществите всички свои замисли и да продължите всеотдайно да помагате във високопатриотичната ни дейност.

КРАСИМИР ПРЕМЯНОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СТДБ

БЪЛГАРИЯ В БАЛКАНСКИЯ СЪЮЗ

СРЕЩУ ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ

1911–1913

За спорното и безспорното в създаването на Балканския съюз

АКАДЕМИК ГЕОРГИ МАРКОВ

Разгарящото се албанско въстание накара сръбския външен министър Милован Милованович „да подири повече допирни точки“ с България. На 2 април 1911 г. той покани любезно Тошев, за да му говори относно „належащата нужда от едно пълно споразумение“ в полза и на двете държави, които трябвало да посрещнат „близката буря на Балканския полуостров солидарни и съгласни по всички въпроси“. Милованович изказа готовност да преговаря с Гешов, но българският дипломатически представител веднага го запита на каква основа ще се осъществи желаното съглашение. Министърът постави на първо място необходимостта от излаз на Адриатическо море, поради което Сърбия трябвало „да владее Скопие и Велес“, или сръбските претенции се простираха до линията р. Брегалница – Бабуна планина – гр. Дебър – морето. Той нарече това дръзко посягателство върху български земи някакви „подробности, по които сме щели лесно да се разберем, щом додело да се обсъжда въпросът сериозно, хладнокръвно и при готовност да си направим нужните в случая взаимни отстъпки“. Възмущен Сърбия нищо свое не отстъпваше, та Милованович допълни успокояващо: „Тъй или иначе, България ще добие лъвската част“. Той настоя преговорите да се водят в пълна тайна, само в Петербург да се съобща „кое-що“, а Черна гора и Гърция да бъдат известени едва след подписване на споразумението. Не разполагайки с надлежните инструкции, Тошев си позволи да изслуша събеседника си, след което докладва на царя и на министър-председателя, призовавайки отново към „най-голяма осторожност“. Недоверчивостта бе спуснала дълбоки исторически корени, защото доверашните съперници не бяха в състояние изведнъж да станат искрени приятели.

Все пак сръбската дипломация успя да намери допирната точка на общите интереси в опасенията от стремежа на албанските въстаници да извоюват автономията на „Велика Албания“, обхващаща Шкодренския, Косовския, Битолския и Янинския вилает. Така пряко се осягваха националните възжелания на Сърбия, Черна гора, България и Гърция. Въпреки обясненията си въздържаност Тошев призна, че в това отношение „опасенията на господин Милованович се явяват основателни“. Неговият колега от Цетина обаче не сподели

• Войници заминават на фронта след обявяване на Балканската война

пресилените страхове: „Албанският въпрос влиза в нова фаза и се налага на дипломатията редом с Македонския“. Той съобщи, че албанските водачи „твърдо вярват, че българите от Македония ще им съдействат“, а българската държава „е повикана да реши отворения вече въпрос“. Колушев уточни, че българското влияние е най-силно сред косовските малисори, чиито ръководители са дали „бесата си“ (клетва за вярност). Ето коя бе главната причина за опасенията на Милованович. Впечатленият от албанското въстаническо движение български представител не се уморяваше да повтаря, че придобитото влияние „е един морален капитал за нашата външна политика, който при удобен случай може да го използва“. „Албанският въпрос в силата на нещата ще се наложи много по-скоро, отколкото може да се предполага. И ние, ако желаем да запазим първенството си по отношение като фактор на Балканите, трябва да се погрижим да засилим още повече това си влияние“. Гешов и Данев обаче не се решиха да заложат на „албанската карта“, което би предизвикало подозрението „в заговор с Виена“ както на руската, така и на сръбската външна политика.

Вместо тях голям интерес към албанското движение прояви възобновената Въртешна македоно-одринска революционна организация (ВМОРО), чието Загранично представителство разпространи през март 1911 г. позив за връщане към въоръжената борба, понеже легалните сред-

ства не подобряват положението на македоно-одринските българи: „Днес българското население е изложено на поголеми гонения и изтезания, отколкото в Хамидово време. Българите там (в Македония и Одринско – б. а.) са дошли до полуца от изстъпленията на турската власт. Народът не дава вече вяра на никакви хатишерифи и хатихумауни. Преситен е той от тях. Погнусен е той и от Конституцията, па била тя Мидхат-пашова или младотурска, защото вижда, че всичките тия тържествени актове, придружени с перфидни целувки и прегръдки, не му донасят нищо освен унижение, дълбоки рани и горчиви съзвон. Да, борба иска народът, борба на живот и на смърт, защото е уверен, че тя и само тя ще го изкара на спасителния бряг“. Политическата цел на подновената автономия на Македония и Одринско в тяхната цялост. В този крайтъглен камък към свободата се препъваха както дипломатическите комбинации на сръбското и гръцкото правителство, та и на заинтересуваните Велики сили.

Народняшко-прогресивисткото правителство се зае да не допуска „нищо организирането, нито проникването на каквато и да било въстаническа чета“ в съседната империя, за да пази „добросъседството“. Но когато Портата настоя да бъдат предадени някои известни революционери, под предлог че били поданици на султана, отговорът бе категоричен: „Това няма да стори никое българско правителство

– да ги предава на турците, за да увиснат на въжето. По-добре е да си не правят подобни илюзии в Цариград!“. Българи не биха предали на закование българи. Никое правителство не би удържало на разгневено обществено мнение.

На 21 март 1911 г. в Цетина пристигнаха членовете на ЦК на ВМОРО Тодор Александров, Христо Чернопеев и Петър Чаулев „с мисия да се срещнат и споразумеят за обща акция с албанските шефове“. Те бяха снабдени с редовни български паспорти, посетиха и Колушев, за да му кажат с преднамерена скромност, че „разговорът им имал чисто академически характер и не е дошъл до никакъв практически резултат“. Месец по-късно в черногорската столица се появи битолският войвода Ташко Наумов със задача „да се запознае отблизо с албанското революционно движение и с някои от шефовете на това движение, които желае да увери в симпатиите на българските революционери от Македония и в готовността на последните да подкрепят албанската революционна кауза“. Колушев предпочиташе да не се намесват буйните „неотговорни фактори“, които можело „да минират сградата“, издигната тихо и с големите усилия на осемгодишен труд. Той настоя за подкрепата на българската държава, за да се разшири въстанието, „което ще обгърне цяла Албания и в което ще се излюпи разрешението не само на Албанския, но и на Македонския въпрос“. Въпреки очертаната добра перспектива, връзките се ограничиха между ВМО-

РО и албанските въстаници, без българското правителство да пречи, но и без пряко да участва.

Отклонявайки предложенията от Милованович преговори, Гешов се задоволи да отговори, че неговото желание е да се установи онова приятелство, което лично включил в проекта на Букурещкия договор за мир от 19 февруари 1886 г., но крал Милан го зачертал, за да остане само, че „мирът между двете страни се възстановява“. Сръбското правителство бе нетърпеливо и продължи да обсажда българската легация. На 17 април 1911 г. министър-председателят Никола Пашич посети Тошев, за да изтъкне необходимостта от съглашение между Сърбия и България с цел двете държави да се разширят за сметка на „османското наследство“ на Балканите, както и за „взаимното им пазене от всички врагове, от гдето и да се явят те“. Споразумението трябвало да се постигне върху съответна подялба – на север от линията р. Брегалница – гр. Велес – гр. Драч да се разпростре Сърбия, а „всичко друго България можела да задържи да себе си“, дори и Цариград. Без да се трогне от показаната „щедрост“, Тошев отбеляза, че „сръбските претенции са крайно прекалени и следователно несъвместими с възможното“. Това правилно становище на пълномощния министър трябвало да бъде подкрепено от правителството. За жалост обаче, от официална София не последва никакво потвърждение.

Още преди да получи доклада по този важен въпрос,

на 19 април Гешов в частно писмо настойчиво поиска мнението на Тошев за сръбските претенции в Македония и за това, докъде може да им се отстъпи: „Дали е полезно и в бъдеще да въставаме против едно определяне сфери на влияние и като какви минимални отстъпки можем да направим ние в това отношение на сърбите?“. Втората част на внезапно поставения въпрос подготвяше отговора на първата част. Прибързаното примиренчество, след като десетилетия наред българската външна политика не поддаде пред поплъзновенията на Белград, щеше да увеличи неговия натиск. Червеният на дележа се появи в „ябълката на раздора“ Македония, за да загрize бъдещето на националното обединение на българите.

Съдобносната грешка бе отложена с няколко месеца поради уплахата на Милованович от недоволството на руската дипломатия. Оказа се, че той не предал целия разговор на Милоевич, управляващ сръбската легация в София, опитал се да убеди Гешов, че Тошев „разбрал зле“ събеседника си, който не засегнал изобщо темата за споразумение и дележ. На 21 април Милованович се оправда, че „в случая имало недоразумение“, защото изрично предупредил, да се съобщава в Петербург „кое-що, т.е. не всичко“, а управляващият руската легация в София княз Урусов узнал целия доклад на Тошев и го телеграфирал до Певческия мост. Така бил поставен в неудобно положение, понеже, от една страна, говорил за поддържане на статуквото, отбивал предложенията на Черна гора за задружна военна акция и молил руското правителство да усмири крал Никола, а от друга, излизало, че разговаря с България на войнствен език. Милованович се опитал „да се ограда“ от разкритието, но Милоевич „разбрал недоразбра“, усилил „недоразумението“. Стоварвайки косвено вината за изтичане на информация върху Гешов, сръбското правителство се отдръпна, преди още да е направило първата крачка към разбирателство с България.

За да узнае истинската причина за бързата смяна на посоката, Тошев се обърна към руския пълномощен министър Николай Хартвиг, който бе винаги добре осведомен и здраво поддържан от императорския двор. Като се позова нарочно на княз Урусов, Хартвиг потвърди неговото мнение, че Гешов проявявал въздържаност спрямо Сърбия, ограничавайки се само с въпроса за сключване на търговски договор, защото желаел подобряване на отношенията с Високата порта.

Продължава в следващият брой

ПРОФ. Д-Р ВАСИЛ ПРОДАНОВ

Член. кор на БАН, директор на ТНИ

„Проф. Проданов, вие отдавна следите общественно-политическите събития в страната. Какво се случва в момента? Наистина ли имаме „гладни бунтове“?“

Всяко събитие, в което участват много хора, а още повече го подкрепят, защото близо 80% от българите подкрепят протестите, заслужава сериозно внимание. Много са факторите в такъв един процес и заради това той получава различни интерпретации. Но факт е, че има серия тенденции, свързани наистина с обедняването на населението, които играят най-важната роля. Показателни са обективните цифри- хората под равнището на бедността през 1988 г. са били 2% , а днес са скочили на 22%. Отделно от това близо половината от българите се оплакват от обедняване. Става дума за състояние, в което българинът никога не е бил дори по време на войни, на купонни системи и прочие. Понеже той е близо до селото и повече или по-малко е разчитал на него, затова никога сериозно не е гладувал. Не е познавал подобни крайности, които сега вече са му познати. На всичкото отгоре в месеците преди протестите хората бяха обстрелвани с данни за различни негативни тенденции, като се почне със сричане на рейтинга ни заради нивото на корупцията в Европа и се стигне до такива злощастни рекорди, според които България е най-болното, най-нездравото общество и т.н. Всичко това, съчетано със серия допълнителни фактори, каквито бяха конкретните протести на отделните социални групи, доведоха до днешното състояние на обществото.

„След 10 ноември на няколко пъти например миньорите са излизали на улицата, имало е и друг път масови протести, имало е палаткови лагери. Но какво днес е новото в тези протести?“

Новото и различното е, че при предишните подобни случаи винаги имаше някаква голяма утопия. Началото на 90-те години все още идеята беше, че ще отидем много бързо с пазарните елементи на икономиката до потребителския рай на Запада. Лидерите на тогавашната опозиция като Желю Желев например, казваха, че за 2-3 години като въведем парламентарната демокрация и пазарната икономика и нещата ще се оправят. Тогаваше една голяма илюзия. През 1997 г. разликата беше, че вътре в БСП се водеше битка и тези, които се бореа срещу управлението на Виденов издигаха лозунгите, че трябва да се социалдемократизираме. Извън БСП антикомунистическите лозунги имаха превес и се казваше, че като ги махнем комунистите и нещата ще се разрешат. Още не беше минала голямата приватизация.

През 1997 г за мен беше върховият етап на тази неолиберална утопия в масовото съзнание. Спомнете си „който не скача е червен“. Тогаваше и много силно задкулисно участие. То беше най-напред икономическо. Ако си спомняте тогава за няколко месеца цената на долара скочи 5-6 пъти. И това срина икономиката. Тогавашният вицепремиер Дончо Коначиев призна в скорошно интервю, че много добре знаели, че в един от централните хотели имало група отива, която готвела протестите.

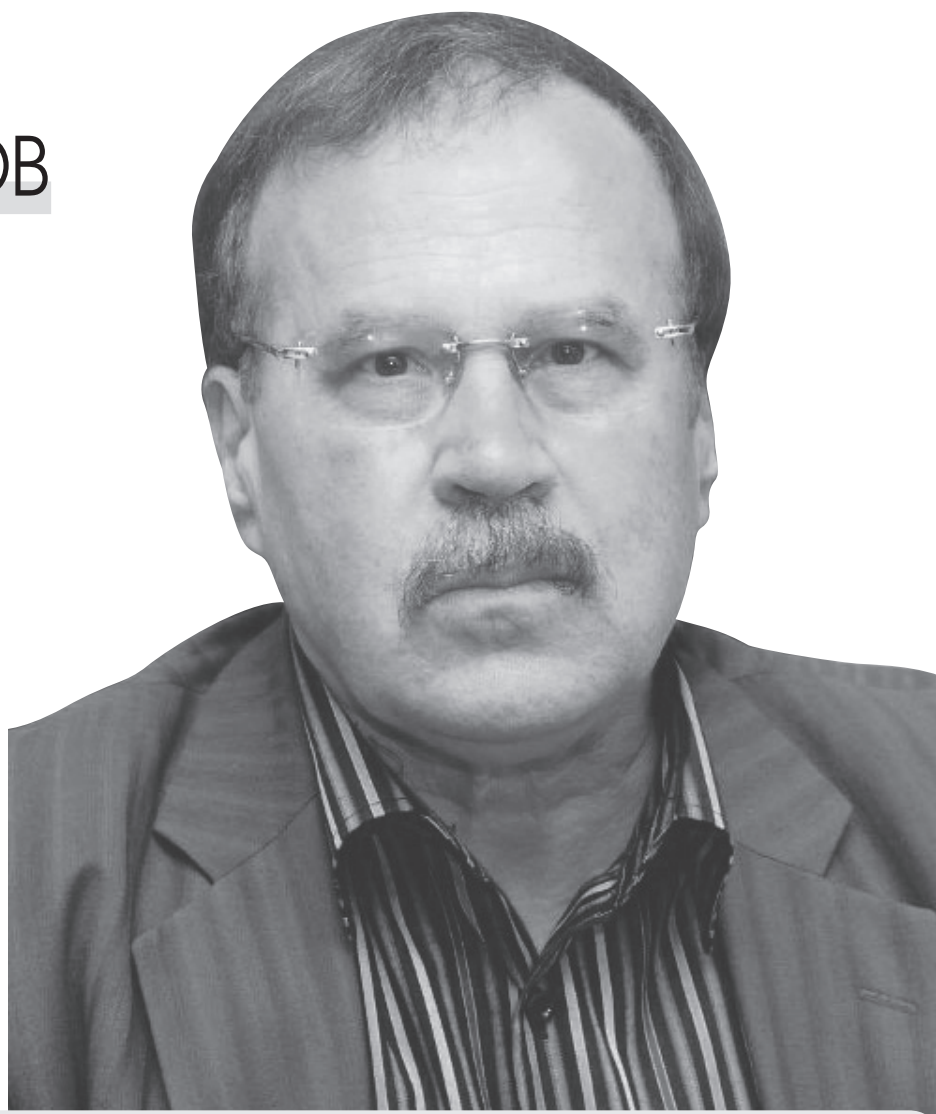
„Сега не виждате ли задкулисие?“

Сега не се вижда такова нещо зад протестите. Няма участие, което да срина икономиката. Освен това през 1997 г имаме много активно участие на синдикатите, тогава и двата- КНСБ и „Подкрепа“ бяха в центъра на протестите и те имаха елемент на организация. Сега синдикатите са маргинални, не участват. Степената на спонтанност днес е много висока. Второто е, че от протестите днес се вижда, че вече са умрели серия от илюзии. За първи път на тях беше изгорено европейското знаме, американското знаме също. Илюзията, че Европа ще ни спасява се загуби. Нещо повече, след като станахме членове на ЕС даже по-ускорено продължи сивът надолу. Това изпари илюзиите, че от Европа някой може да ни оправи, а и се появи много негативизъм към неолиберализма. Дори такива либерални политолози от типа на Огнян Минчев и Евгени Дайнов сменяха курса. През 1997 г Евгени Дайнов например, беше сред протестиращите и антикомунистическия му фалцет беше много висок. Сега казва, че няма нищо страшно на власт да дойде БСП, дори е нормално тя да вземе властта.

„Добре, но имаме ли основание да се притесняваме от някои от лозунгите на протестиращите, които не искат „повече демокрация“, а искат революция?“

Зависи какво се разбира под „повече демокрация“. По света се засилва критиката, в Южна Европа по-силно отколкото в Централна Европа, към представителните форми на демокрацията. В САЩ се говори също за олигархизация на властта. В подобни случаи на масови протести и движения обикновено се търсят форми и се издигат лозунги за по-голям контрол на хората върху тези, които ги управляват. И винаги се лансират различни версии на пряка демокрация. Спомнете си, че Маркс говори за Парижката комуна като образец за управление на едно бъдещо общество. Той дори развива идеите за отзоваване на депутати, говори за това, че те отиват със строго определени задачи

във властта или т.нар. „делегатски принцип“ подобни идеи и настроения се възбуждат при всякакви ситуации на масови вълнения. Не случайно един от лозунгите на протестиращите тези дни бе искане за въвеждане на исландския модел. В тази малка страна отказаха да плащат дълговете си към банките, поискаха подвеждане под отговорност на банки и изграждане наново на системата отдолу нагоре. Всичко това се вписва в една нова ситуация- а именно, че вече имаме чисто технологически възможности за пряка демокрация. Преди време се запознах с един немски професор, който се оказва идеологът на т.нар. „пиратска партия“ в Германия. Тя като че ли се появи от нищото и започна да жъне успехи. Той ми обясни, че цялата членска

Чака ни южноевропейски цикъл

маса на партията е във виртуалната мрежа и примерно, ако се обсъжда някакъв проблем в общината, представителите на партията пускат в интернет дневния ред и опциите за гласуване. След това членовете реагират и на другия ден представителят на партията отива на заседанието и представя мнението на членовете. Това върви като тенденция и тя е спонтанна. В предходните епохи чисто технологично това не е било възможно. Известно е, че Октомврийската революция възприема идеята за съветите, които „от долу“ да решават проблемите. При една гигантска страна и при липсата на технологични възможности това не се оказва възможно, дори да оставим всичко друго настрана. За мен обаче има един по-голям проблем. Той не е чисто политически, а е

социалноикономически. Идеята е, че като имаш силен контрол ще решиш всички проблеми всъщност идва от факта, че като цяло в света днес има една тенденция на олигархизация. Във всички общества се обособяват групи от свръхбогати хора. Сега управленските решения се вземат не просто в полза на буржоазията, а само на една шепа свръхбогати хора.

Това е част от проблемната ситуация сега. Голяма маса от дребната и средната буржоазия у нас умря, умря дребният и средният бизнес за сметка на монополите, на отделни групировки, свързани с управляващите. Затова проблемът се очертава като социалноикономически. Той не е само български и тепърва ще предизвика масови реакции и по света.

„Много голяма част от лозунгите на протестиращите са за нови лица във властта. Това означава ли, че т.нар. политическа класа у нас ще има сериозни затруднения и ще претърпи сътресения?“

Ако вземем сегашната управляваща партия, нейните членове са предимно нови лица и в обществото те се свързват преди всичко с недостиг на професионализъм в политиката. Пак нови лица бяха и хората в царската партия. Но въпреки това наистина има подобна тенденция. Виждаме, че и БСП реагира на това, Сергей Станишев вече обяви, че няма да се кандидатира за премиер дори ако партията спечели изборите. Снощи прочетох, че и други от активните фигури в БСП също заявяват, че няма да участват повече във властта. Има един такъв тренд, но аз не мисля, че това е проблемът. Пробле-

мът не са лицата, новите или старите, а самата система. Тъй като имаме избори и вървят процеси, свързани с искането за нови лица, за тях в интернет могат да се тиражират всякакви измислици така, че те да бъдат морално унищожени. Например наскоро издигнаха на една от срещите на протестиращите Димитър Иванов за служебен премиер и за нула време в мрежата му изкараха килливите ризи. Там се появи всичко, което може да се каже за него. При липсата на правила в медиите сега от всякъде тече информация, вярна или невярна и това прави хората особено уязвими.

Има ли политик, който печели от тези процеси?

Мисля, че това е единствено Волен Сидеров. Той много бързо и динамично променя лозунгите си, постепенно се превръща в любимец на медиите...

„Може би защото другите избягват да се показват...“

Да, може би защото другите се страхуват да се появят. Волен Сидеров е всеки ден в някоя от телевизиите. Оставям настрана Яне Янев, който участва там в една друга битка за сричане авторитета и на сегашния президент.

„Какви са вашите прогнози, накъде върви българското общество?“

Смятам че влизаме в схемата на Южна Европа-Италия и Гърция. Слаби правителства с невъзможност да се избере политическа сила, която може сама да поеме властта и необходимост от сложни коалиции.

„И може би по-активна улица?“

Улицата може да се измори. Тя може дори да се откаже. При нас действат разни фактори, които сигурно ще намаляват нейната активност. На първо място ако щете това може да се окаже нашата демографска характеристика. Улицата е толкова по-активна, колкото повече са младите хора, които са активни, борбени и т.н. Мисля, че в бъдеще ни чака нестабилно правителство, понеже няма идея, която да обединява политиките. Митът „Европа“ се разпада, митът за либералната представителна демокрация също. Няма голяма идея и ще има само процеси, свързани с трансформации в политическата структура, но надали те ще са позитивни. Навлизаме в един южноевропейски цикъл, който за сега няма изход. Но в интерес на истината това не зависи само от вътрешните процеси, ако щете зависи и от това коя голяма международна сила ще иска да се намеси в България. Засега няма желаещи.

НОВИ СВИДЕТЕЛСТВА ЗА РАЗОРЕНИЕТО НА БУЛГАР КЪОЙ ПРЕЗ 1913 ГОДИНА

СТОЯН РАЙЧЕВСКИ

До лятото на 1913 г. Булгаркьой, Кешанско, е едно от най-богатите, многолюдните и родолюбиви български села в Източна Тракия. Подържало двукласно училище със седем учители и две учителки, хубава църква с двама свещеника - поп Павел Николов и поп Георги Костадинов. По време на Балканската война жителите му помагат на българската войска и се въоръжават с отпуснатите от капитан Томов от Седми конен полк пушки. Булгаркьойци организират охраната на селото си и не допускат в него да влязат никакви башибозуци. По Лондонския мирен договор, който слага край на победоносната за България Балканска война и поставя границата по линията Мидия-Енос, Булгаркьой остава в пределите на българската държава. Населението ликува от извоюваната свобода и се подготвя за мирен и съзидателен труд. Радостта помрачават само пристигналите най-неочаквано на 2 юли в селото дузина турски кавалеристи, които донасят новината, че идвала още войска. Каго не подозират още каква ужасна участ ще сполети скоро Булгаркьой, някои от старейте дори разговарят спокойно с неканените гости и се опитват да узнаят от тях защо не се съобразяват с международно признатата граница Мидия - Енос.

Любомир Милетич описва много подробно сполетялата само четири дни по-късно трагична съдба това цветущо българско село - напълно унищожено от турската войска, а населението му избито, прогонено и отвлечено към Мала Азия. Основните сведения за опожаряването на Булгаркьой и за масовото избиване на неговите жители той получава още същата година от оцелелите по чудо след поголовното клане хора, установени временно в Дедеагач. Това е вярно отразено в книгата „Разорение на тракийските българи през 1913 г.“

Предлагаме на читателите още няколко непубликувани драматични разказа на булгаркьойци, разказани от бежанци от това злощастно село, записани по време на анкета през 1924 г. Тези техни разкази допълват картината на злодеянието и разкриват много ясно как при реокупирването на Източна Тракия, в нарушение на Лондонския мирен договор, турската войска и башибозукът са извършили целенасочено етническо прочистване, като са прогонили цялото българско население от там, заграбвайки и усвоявайки всичките му движими и недвижими имоти.

Георги Ламбов, бежанец от с. Булгаркьой, Кешанско, глава на деветчленно семейство, заселено в гр. Айтос:

„Когато турската войска окупира Източна Тракия, дойдоха в нашето село около сто души кавалеристи, обискираха го и издадоха заповед никой да не мърда. След два дни те си отидоха и вместо тях дойде пехота от сто души войници, които да-

доха заповед всички мъже от 15 години нагоре да излязат във от селото. След като сторихме това, наредиха ни по четири души на редици и с общ залп убиха около 1600 души. Спасените, измежду които бях и аз, избягахме в полето в един дол, където седем дни стояхме там. Тук случайно се намерих с жена си и децата, с които много дни скитахме из горите и най-сетне от глад бяхме принудени да се предадем на тамошните военни власти в гр. Кешан. От тук след един месец около 2000 души мъже и жени ни закараха в Чардак, отвъд Гелипол, като робби. Тук стояхме около сто дни. Уведомен за нашето закарване там, изтезаване и безчестене, руският консул в Чанак кале нареди веднага да ни се даде храна и издейства да ни натоварят на българския параход „Кирил“ и откарат в гр. Варна.”

Поп Георги, бежанец от с. Булгаркьой, глава на шестчленно семейство, заселено в Къзълджик (Дрянковец), Айтоско:

„Изселени бяхме след реокупацията на Тракия от турската войска. Ограбени сме от турското население и войската. При идването на войската най-първо ни ограбиха едрия и дребен добитък. След няколко дни започнаха да ограбват покъщината им. На 14 юли 1913 г. издаде се заповед от началника на армията Енвер бей всичкото мъжко население от 15 до 60 години да се събере на края на селото, гдето той (Енвер бей) щял да им говори, като в това време оградили селото с кордон, за да не може никой да избяга навън. Отишлите около 700- 800 души на учения сборен пункт били застреляни с картечници, впоследствие отгървалите се няколко души от куршумите или само ранените били измушкани на нож. От всички тия мъже могли да се отгърват само трима, от които двамата ранени, сполучили незабелязано по течението на реката да се спасят от смърт. В това време един от потърпевшите, могъл да се укрие в реката и нощно време преминал и избягал в Узун кюпру и от там в Одрин, гдето могъл да свари българската власт и да разправи за случилото се. Няколко дена след убийството на всичкото излягано мъжко

население, войската се отдала на грабежи и безчестия. Имало стотици случаи на изнасилени момичета и жени. Така съпругата ми, за да запази 14 годишната си дъщеря, е била няколко пъти бита с приклади по главата и паднала в несвѣст. След един два дни запалили селото и дали път на населението да бяга. Близо два-три месеца са изкарали в гората, като се хранели с круши и трева. Имало много смъртни случаи от глад. След туй били всички закарани в Мала Азия. И тук безчинствата не свършили. Вземали млади момичета и жени да ги потурчат. Научил за това руският консул в Чанак кале, направил постъпки и те били върнати.”

Стоян Върбанов, бежанец от с. Булгаркьой, глава на седемчленно семейство, заселено в Константиново, Бургаско:

„Уплашихме се от зверствата. Ето що. Чухме, че настъпват турците и от дето минавали, клали. Пригответхем да се бягаме, обаче внезапно селото ни беше заобиколено от турска войска. Събраха всички ни, заведоха ни при Бойдиновия мост на Кешанския път. Наредиха ни, за да ни произнасят реч, а то скритата войска отвори огън срещу това мнозинство, като ги избиха най-жестоко с пушки и картечници. Мнозинството беше повече от 400 души мъже. Които не се убиха, войската се спусна и ги промуши с ножовете на пушките. След това ний избягахме кой къде гледаше. Жените хвърляха малките деца, коя по реката, коя по полето и горите. Един с един не се виждахме. Аскерът търти подир жените и момите, които изнамираха скрити в горите. Някои обезчестяваха, други караха в селото, като ги мъчеха за пари. Някои разхождаха, като се гавреха с честта им, а с девойките какво ставаше, срам ме е да говоря.”

Парешкина Атанасова, бежанка от с. Булгаркьой, глава на семейство, заселено в Каратепа (Черни връх), Бургаско:

„Научихме, че турците клали българите и решихме да избягаме, обаче турците ни изнадаха, заобиколиха селото и събраха мъжете ни, че ще им държат реч, всички мъже около 500 души. Изкараха ги във от селото на Ке-

шанския път при Бойдинов мост. Наоколо имаше скрита турска войска, въоръжена с пушки и картечници, и веднага ги избиха, и всички, които не бяха още умрели, войниците ги промушваха с ножовете на пушките. Тогава ний жените бягахме коя на къде гледаше. Много жени си хвърляха децата по къра и гората. Много от жените ги хващаха турците, някои обезчестяваха, други караха, където искат, подиграваха ги, поругаваха ги, както си искат и пр. Ние жените и децата се криехме по гората. Дохождаха турски войници, намерваха жени и деца. Децата колежа, жените обезчестяваха и ги караха в селото да кажат дали имат (скрити) пари. Момите обезчестяваха и много от тях потурчиха.”

Тодор Стоянов, бежанец от с. Булгаркьой, глава на тричленно семейство, заселено в Самоводен (Самоводени), Великотърновско:

„Напуснахме родното си място поради запалване на селото и изклаване мъжкото население от турската войска при настъпването й през Междусъюзническата война. Интерниране на жените, побои, арести и заплашвания, нещо, което не може да се понесе. Събрали се селяните в църквата на селото. В това време идва един турски войник и съобщава на мъжете, които са били там, да отидат при палатката на началството, уж с цел да им държи някаква реч, но за жалост, в това време била нагласена една картечница на 200 метра от самото място и почването на речта един от началниците изважда шашката си и разсича попа на селото и след това картечницата почва своето действие - сиреч стрелане на известно време са били избити всички събрани, на брой около 480 души. Това е станало в присъствието на семейството с изключение на главата на домакинството, който е бил войник в българската армия.. Самоводене, 25 август 1924 г. Кмет: (п), Секретар: (п)”

Атанас Мърдев, бежанец от с. Булгаркьой, глава на тричленно семейство, заселено в Свиленград:

„На 7 юли 1913 г. при нашествието на турските орди отсам установената от Лондон-

ската конференция гранична линия Мидия - Енос цялото село Булгаркьой бе блокирано от турската войска и башибозука. Три четвърти от мъжкото население бе избито с картечници на края на селото от редовна турска войска. Жените и децата бяха подложени на грозни и неописуеми грабежи, безчестия и побоища от страна на войските и башибозука. От населението се спаси само една малка част, която е останала извън блокадата, понеже е била на работа в полето. Жените, децата и няколкото само старци, свършено голи и боси, след едномесечно скитане и бягане о горите били събрани и откарани в околийския център Кешан. От Кешан те били отправени пешком към Мала Азия през Галиполи. По пътя над жените са извършени най-големи безчестия. Целта на изпращането на тези жени и деца в Мала Азия била да ги пръснат по няколко в турските села и да ги потурчат. Съвсем случайно узнал за грозната участ на това население руският консул в Галиполи. Застъпвайки се най-енергично пред турската власт, натоварва тия нещастници на един руски параход и ги изпраща в България през Варна.”

Кирио Вълчев Митрошков, бежанец от с. Булгаркьой, глава на шестчленно семейство, заселено в Свиленград:

„Пристигнаха турските войски, заобиколиха селото и искаха брашно. Хляб, ечемик и пр. След това събраха всички по-богати хора от селото, мъчиха ги за пари и след това ги изклаха. Останалите мъже избягахме в гората. Обаче кехаята вика: Всички избягали в гората, ако не се предадат на войската, ще бъдат избити, кой където бъде намерен. Вечерта се прибрахме в селото на площада, около хиляда души мъже. Дойде пашата и ни каза, че ние вече оставаме под турска власт, затова ще ни закарат в Кешан, за да ни дадат удостоверения. Наредиха ни под строй и ни подкараха към края на селото. Там на края на селото имало курдисани картечници. Там пашата ни даде заповед да се спрем, уж да ни преброява. В това време пашата даде заповед на своите картечници да стрелят, които немилостивно почнаха да ни косят. Там убиха около 900 души, след което им запалиха телата с газ. Аз и още двама души се спасихме и избягахме в близката гора. Там намерихме много жени и деца и около сто души мъже. Обаче турците ни намериха там и изклаха много жени и десет мъже. После турците са изклали всички жени, оставили само 30-40 млади жени и момичета, с които като блудствали по най-безобразен начин ги закараха в Кешан. Ние след като скитахме няколко дена из гората, се предадохме на властта, защото, ако ни намереха, щяха да ни убият. Всички останали неизклани жени и мъже ги подбраха за Мала Азия. По пътя за Мала Азия измряха десет момичета от блудството, което вършеха турците с тях. Според техните показания изреждали се по 30 души на вечер да блудстват с тях. Баща ми, майка ми и братята ми избя-

гали още щом пристигнали черкестите, а момичето ми отвлякоха, сигурно са го потурчили. Преселих се на 27 септември 1913 г.”

Елена Георгиева, бежанка от с. Булгаркьой, вдовица, глава на тричленно семейство, заселено в Сливен:

„Избягала по време на булгаркьойския погром през юли 1913 г. Мъжът й Георги Хазърбасанов е убит заедно с другите мъже. Избягали в гора, били преследвани от специални войскове команди и на по-големи и помалки групи залавяни и откарвани в гр. Кешан на разследване. След разследването групите изпращали и предавали в съседните гръцки села със заповед да се бди, да не избягат. Там работили в гръцките стопанства, срещу което ги хранели. Такива гръцки села били Беендик, Грабуна, Мавра и др. Сетне така пръснатите жени били събрани и откарани вкупом пеш до Галиполи, бидейки биени, ругани... От там с каици - до малоазийския бряг. Първо били отведени в селището край брега Чардак, а от там в градеца Лапсаки. В Лапсаки стояли около един месец, докато са били посетени от руския консул по чистото настояване след една седмица са били дигнати с параход за Варна.”

Георгина Костадинова, бежанка от с. Булгаркьой, вдовица, глава на тричленно семейство, заселено в Сливен:

„Напуснахме бащиното огнище след масовото избиване на мъжкото население през юли 1913 г. западно от селото до моста на рекичката Коруч, която минава през Булгар кьой... Избиването станало при следните обстоятелства: Мъжете били свикани уж да им се държи реч от Енвер бей. Когато били вече събрани, внезапно по тях бил открит картечен огън и били убити всичките мъже на селото. Като по чудо смъртта е подминала само двама души от тия, които са били там - Карамфил Д. Търколиев и (името не се чете). Учителят от това село и енергичен общественик Хараламби Мърдев е бил заловен и обезглавен още със заемаването на селото. Главата му била отнесена в Цариград. Още същия ден селото е било изцяло опожарено и до вечерта не останал камък върху камък и нито един плевник. Останалите живи жени и деца избягали в балкана. Там те преживели, кой повече, кой по-малко. Има хора, които са прекарали в такова скитничество из гората до два месеца, като са се хранили с плодове, грозде, сурова царевича, сурово жито и разни листа от гората.”

Иван Д. Качиков, бежанец от с. Булгаркьой, глава на четиричленно семейство, заселено в Хасково:

„Селото ни Булгар кьой, Кешанска околия, според границата Енос - Мидия, единично от петте български села, оставаше в България, далеч от границата на един час разстояние. На 2 юли 1913 г. турските редовни войски настъпиха, без да спират на установената по договора граница.

Продължава на 5-та страница

ЙОРДАНКА МИЛЕВА

По повод националния празник 3 март на площада в смолянския квартал Устово се проведе общоградско тържество. Мразовитото и студено време не попречи на родопчани от Смолянска област да се съберат, споделяйки признателността си към героите, освободили Отечеството ни и родопската земя от оковите на петвековното робство.

Тържеството започна с ритуал на почетния караул на Смолянския гарнизон. Гости на празника бяха кметът на Община Смолян Николай Мелемов, народните представители Димчо Михалевски и д-р Даниела Дариткова, областният управител Стефан Стайков, отец Запрян, офицери, войници и граждани.

Приветствие от името на общината поднесе кметът на града Николай Мелемов. В словото си доц. д-р Христо Гиневски проследи историческия развой на Руско-турската война. Припомни трагични епизоди от дългогодишните борби и посочи приме-

СМОЛЯН ПРАЗНУВА 3 МАРТ

ри на себеотрицание, всеотдайност и храброст на знайните и незнайните мъченици, жертвали се пред олтар на Майка България.

В общоградското тържество се включиха със свои изпълнения художествените състави към Народно читалище „Кирил Маджаров-1866” в квартал Устово. Участваха мъжка вокална група „Смоляни”, детски танцов състав, смесен хор „Родопски звуци” и гайдарският състав към читалището. Със свои изпълнения се включиха ученици от ОУ „Ст.Шишков” и деца от ОДЗ от Устово.

Присъстващите коленичиха пред паметника с надпис: „Храбрите изгарят, за да има светлина!”

Гордеем се, че 21-ви Средногорски пехотен полк освобождава родопската земя! Всеки от нас

помни гордите слова на неговия командир полк. Владимир Серафимов, изречени в решителен момент на битката: „Аз не ще отстъпя на противника селата, в които вчера бях посрещнат като освободител...”

Монолитната фигура на родопчанката на площада, символизира силата на духа и непреклонността на българката за род и вяра, олицетворява сълзите и любовта към дъщерите и синовете на България.

Поднесени бяха много венци и цветя. Младите патриоти от сдружение „Родопски хайдутини” присъстваха на панихидата в храм „Свети Никола”, след което се включиха в общоградското честване.

Тържеството завърши с хоро, на което се хванаха млади и стари.

Дейци на тракийското движение - Лазар Маджаров

ПРОФ. ИВ. ФИЛЧЕВ

Лазар Маджаров е роден в с.Негован Солунско, през 1872 г. Завършва Солунската българска гимназия и учителства в различни селища. През учебната 1897-1898 г. е изпратен за главен учител в Лозенград. Посетен в националноосвободителното дело още като ученик в гимназията, където участва в кръжок под ръководството на Гоце Делчев, неговата задача е и да укрепи революционната организация. За кратко време Маджаров обикаля основните селища в Лозенградския район и създава местни комитети, включително и околийски комитети в Бунархисар и Малко Търново.

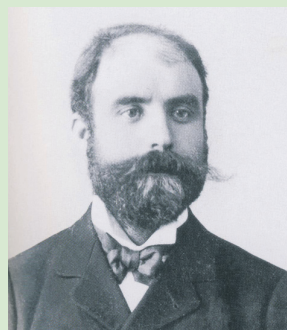
След уволнението си като учител Л. Маджаров преминава в нелегалност и от 1899 г. се отдава изцяло на революционната работа. През пролетта на 1901 г. той създава първата постоянна агитационна чета, в която влизат Лазар Маджаров от Лозенград, Яни Попов от Карахадър, Янко Стоянов от Малко Търново и Коста Тенишев от Лозенград. Четата развива значителна народополезна дейност, посещава повечето села в Лозенградско подвиг на свободолюбивия дух сред населението и съдейства за неговото включване в борбата. Четата се заема и с ликвидирането на разбойническите банди, които ограбват постоянно хората.

Лазар Маджаров участва като делегат и на Пловдив-

ския конгрес на ВМОРО през април 1902 г. Неговото изказване относно бъдещата работа в Одринско и критиките към ЦК за малкото внимание, което отделя на тракийци, прави силно впечатление на присъстващите. В решенията на конгреса за укрепване на различните райони и издигане на съответните ръководители Лазар Маджаров е определен за войвода на Лозенградско.

След вземането на решение за вдигане на въстание през лятото на 1903 г. Маджаров непрекъснато обикаля своя район. Постоянно се среща с хората, създава „смъртни дружини”, грижи се за набавяне на оръжие. Неговата честност, всеотдайност, скромният му начин на живот и безупречното му чувство за справедливост внушават респект и доверие на хората. Всичко това е високо оценено и на конгреса на Петрова нива той напълно заслужено е избран за член на Главното ръководно боево тяло.

Съгласно разпределението на членовете на ръководството в навечерието на въстанието Л. Маджаров се намира на връх Марковец в Дерекьовско землище. На 5 август привечер четата е събрана и пред всички Л. Маджаров произнася пламенна реч: „Дойде най-последният ден, който с трепет на сърцата си очаквахме, денят, за който ред години се подготвяхме. Настана и часът, когато ще премерим сили с нашия вековен тиранин, който разполагаше с нашия имот и

живот и безнаказано сквернеше нашата чест...” Всички са изненадани и въодушевени от неговата реч, той като е известен като мълчалив човек, а сега се представя в напълно различна светлина.

И след поражението на въстанието Л. Маджаров продължава борбата. Той участва и се изказва много остро на конгреса във Варна през февруари 1904 г. където се обсъжда положението след въстанието. Л. Маджаров отново е избран за член на новото ГБРТ. През 1905 и 1906 г. той е натоварен да ревизира делата на всички ръководители, ръководни тела и войводи на чети и да вземе мерки за подобряване на положението и затапяне на организационната мрежа. В края на октомври 1907 г. П. Васков, Л. Маджаров и още трима заминават за Дедеагачко по комитетски дела. На 10 ноември в с. Луджакьой групата е открита от турски аскер и в кървава схватка падат убити П. Васков и Л. Маджаров.

Мартенска вечер в София

ДИМИТРИНА СМОЛЕВА

На 2 март Софийското дружество „Тракия” организира своята традиционна среща за отбелязване на 1,3 и 8 март. На празненството в окичената с красиви мартеници зала на тракийския дом тракийци и родопчани дойдоха заедно със свои деца и внуци.

Председателят на дружеството Николай Димитров поздрави всички с „Добре дошли!” и им пожела здрави, слънчева пролет, весело настроение за предстоящите празници. Водеща на тържеството бе Мария Йорданова – секретар на клуб „Родопи”.

Началото на литературно-музикалната програма бе посветено на първия ден от м.март, характерен с оригиналните български традиции и обичаи. Гергана Христова, облечена в красива автентична народна носия, заедно с дъщеричката си Ангелина, пресъздадоха древната легенда за първата мартеница, водеща началото си от далечното прабългарско ханство. Народният певец Георги Лушнарв изпя своя авторска песен, посветена на красива девойка от Беломорска Тракия, на пролетта и любовта. Най-малката участничка в програмата 3-годишната потомка на чадърлийци – Яница

Иванова каза стихчета за Баба Марта.

Кратко, но прочувствено слово за националния ни празник - 3-ти март, по случай 135 години от Освобождението на България от турско иго, прочете Мария Йорданова. Каля Кирчева рецитира две народни балади „Заплакала е робиня” и „Турчин робини караше”. Елена Димитрова с патос припомни подвига на българските опълченци на вр. „Шипка”, възпят от народния поет Иван Вазов.

Желязка Тодорова изложи накратко над 100-годишната история на утвърждаването на 8-ми март като международен ден на жената и спомена имената на известни българки –боркини, оставили трайна следа в българската история.

Ученичката Даниела Шопова /13 г./ изпълни 2 народни песни, възхваляващи красотата и любовта на българката. Наталия Зубкова и Елена Калева поздрави всички присъстващи със собствени стихове за жената и майката.

Срещата завърши с традиционната трапеза, с наздравичи и благопожелания. До късно звучаха руски военни песни и патриотични и възрожденски песни от Тракия, Родопите и Странджа.

НОВИ СВИДЕТЕЛСТВА...

Още с пристигането си в село, турците дадоха да се разбере, че селото не ще види хубаво. И наистина, още на другия ден сутринта, когато говедарите изкарваха добитъка на паша, вън от селото те бяха нападнати от войската, бити до смърт и добитъкът подкаран, повече от 4 000 глави доен добитък, към Галиполи. Това

в село, а вън от село прибират всичко и този ден са прибрани 18 000 глави овце, 7 000 глави кози, а така също и всичкият едър добитък. Това системно ограбване продължи до 7 юли 1913 г., когато турската войска блокира цялото село, събра неуспелите да се изпъкрийт мъже, кръгло число 300 души. Обгражда ги войската

в едно дефиле край село и с няколко залпа с картечница ги поваля мъртви до един. От това лобно място успява да се спаси като по чудо само един куц и с двата крака – Ангелия Танчев. Щом чуват залпа другите войници около селото, като по даден знак подпалват го от всичките страни. Това бе 10 часа сутринта на 7 юли 1913 г. и до вечерта цялото село от 500 къщи се обърна на развалини. И от тоя момент започна трагедията на булгаркьойци. Обезумели майки от ужас се хвърлят в горящите къщи, друга хвърля пеленаче в кладенеца, да не я издаде с плача си, друга го удушила от стискане по същата причина. И когато на 1 ноември същата година и последният селянин бе доведен във Варна с параход, от 2 500 души, що броеше селото, бяха останали 1503.”

Константин Т. Кратунков, бежанец от с. Булгаркьой,

търговец, глава на шестчленно семейство, заселено в Хасково:

„Баща ми беше убит по време на обсадата и палежа на селото ни от турската войска, където паднаха 1,445 човешки жертви, 800 от които избити на един мост, строени в редици, уж да слушат, какво ще им говори войсковия вожд. Със залпов огън по заповед на вождата падат всички. Селото, изгорено до основи. Останалото

живо население се разбягва. Пет шест месеца след горните събития бяхме изпратени в новите земи – Дедеагач, от дето после бяхме прогонени от гърците на 24 май 1920 г. Гърците още при идването, заловиха мене лично и след цяла една нощ мъчения, за да им дам 5 000 драхми, ме оставиха жив, като взеха това, що намериха – 3 000 лева и всичкия ми труд за седем години се разсипа при това ново бягство.”

С ТРАКИЯ В СЪРЦЕТО

През погледа на писателя Иван Вазов

ХРИСТИНА СТОЕВА, ДИМИТРИНКА КОЛИНКОВА

Продължение от брой 3

Съединението на Южна със Северна България е тема, по която може много да се пише. Положителното отношение и активното участие на българския народ са многократно изразявани от Вазов в седмата част на романа „Нова земя“, където споделя: „Никога народът не е бил изказвал по-гържествено и по единогодушно какво желае от ония, които са решили да ръководят съдбините му. Идеята за съединението беше обзела цялата страна. Тя е изразена и през един „протест грамаден и единогодушен“ проявен на 262 митинга, които в продължение на 2 месеца са разтърсвали цяла Южна България. И Боримечката, и Стремски, и много други тракийци прегърнали в „душите си с ентузиазъм народното дело“.

Когато Съединението е вече провъзгласено „това славно събитие ни заповядва още нещо: да съединим и ние душите си и усилията си за увенчаване на делото“. Затова Вазов е велик българин. Той чрез своето творчество и днес изпраща послания към нацията и ни призовава да бъдем единни и сплотени при посрещане на предизвикателствата на времето. I в което живеем. Умеем ли да се вслушваме във внушенията му?

Вторият период от творчеството на Вазов, в който преобладава тракийската тематика, е свързан предимно с героичните боеве, които Българската армия води през Балканската война за освободението на изконните български земи. Те бяха признати със Санстефанския мирен договор от 1878 г. който очерта границите на българската държава по линията Мидия-Енос. Само няколко месеца след това тези земи бяха насилствено отнети по силата на Берлинския договор. Като възглед от незагаснала жарава във всяко тракийско сърце, откъснато от род и родина, тлееше поривът към свобода.

Заслужено литературната критика определя творчеството на Вазов като живата история на нашия народ. Поетът откликва на всяко значително събитие от изпълненото с превратности битие на България. Тракийската тематика присъства в лирическите и белетристичните текстове на писателя. В изключително кратък срок Вазов създава сборката „Под гръма на победите“, посветена на Балканската война. В предговора на творбата си той пише: под шума на епическите борби по

■ Вазов със семейството си

тракийските бойни полета, под тряска на безсмъртните победи на българските мишици и на българския дух, под гръмливите подвизи и възторзи на целия свят, въздигнен, омаян от проявата на великите нравствени сили на един малък, но велик народ, каквито историята е рядко отбелязвала, написах тия песни“.

Големият син на България, умът и съвестта на народа, не се опиянява от гърма на победите, колкото и радост да носи неговият ек. Той съзнава, че „при Одрин, Лозенград, Люле Бургаз, безчет борци простреляни по полята, а други-жертви на мор и на мразил на Чаталджа гниеши в блатата“ заплатиха с живота си тази свобода, която беше така краткотрайна. И въпреки че „лаври разкошни... чело ни венчаат и цял свят ни славят... но, господи, друга това поколение война да не прави“ – възкликва поетът и оставя на нас да направим равнометката за това какво спечелихме и какво загубихме от тази и особено от последната Междусъюзническа война.

Когато четем стиховете на поета, имаме усещането, че той не е летописец и регистратор на събитията и битките, а активен участник в тях. Свидетелство за това е признанието му в с тихотворението „По бойните поля не бях“: „Душата си с душа не слях, съдбата ви делих и аз!“ Това показва духовното сливане с участието на обикновения войник, с трудностите и с ентузиазма му. Заслужено внимание е отде-

лено на тези, на чиято мощ се дължат победните битки. Довчерашният тих труженик се превръща в „лъв на бойните поля“ Това предизвиква възхищението на поета: „Каква корава мощ и сила, какво нечуто мъжество...“

Героят от бранните полета с действията си смайва целия свят, защото той е „ту лъв, ту ураган“ притежаващ мощта на светкавица сред нощ „Синът на България“. С неувяхваща слава са покрити победите на българската армия при Лозенград, Люлебургаз, Одрин, Чаталджа, Бунархисар, Селиулу, Булаир, Картал и Керттепе, при Гечкенлий, Айджиоглу, Айваз-баба, Папаз тепе и навсякъде из равната тракийска земя.

С чувство на гордост Вазов отразява героичната обсада на Одрин, за чиято крепост Мехмед V пише „Не, не давам Одрин! Никога!“ Непокорима е вратата на поета в победата „Бил си наш в прежни времена, пак ще бъдеш наш под знамената“. Непревъземаемата крепост „падна в шум титански“, затова „светът мълви тревожно: за този храбър бяс балкански нищо няма невъзможно“.

Защо българите побеждават в битките? На какво се дължат силата и мощта на българското оръжие? Отговора на въпросите намираме в лирическите текстове. Поривът за свобода и обединение на всички български земи мобилизира и окрилява, ето защо „една идея цял народ събра“ и Българо, като един човек се спуска в бой тирана

да събориш“. Освободителната война според поета е „морална баня“, която пречиства и духовно възвисява, затова „духът ни от това горнило на страдания, излезе по-як, здрав и цял се подмлади“.

Войникът има дом, семейство, той е съпруг и баща. Гибелта му на фронта е трагедия за близките му. Затрогващо е стихотворението „Мамо, де е тате“ Детето с трепет и вълнение очаква завръщането на баща си, но скоро пристига грозната вест за неговата гибел.

По време на Балканската война умира майката на Вазов. С болка поетът се разделя с тази, която „с любов обиспвала ме, с грижи нежни от лолката под стряхата ни родна до тези дни на живота ми метежи“. Пред гроба на майката сълзите пресъхват, морални сили му дава споменът, че „там далеко днеска чудодейно възкръсва цял народ из гроб вековен“.

Обект на изображение в лирическите текстове е съдбата на тракийското население, жертва на нечуваната жестокост на врага. В стихотворението „По пресните следи“ се сблъскваме с „тела изпепелени, ридящи вдовици, насилени девичи, горени мъченици“.

Войната носи много страдание и гибел. По силата на нейните сурови закони се надигат един срещу друг хора от различните етноси. Хуманистът Вазов се отнася със съчувствие и болка към неприятелските войници в стихотворението „Пленни-

ците“. Те „изпити, бледи, с дрипави покривки, вървят покорно клюмнали челата“. Преди да бъдат заловени са вършели злодеяния, въпреки това заради настоящата им съдба сърцето на поета се свива от жал, утихват гневът и омразата. С преклонение пред човечността е изпълнено стихотворението „Самотникът в болницата“. Един друг лежат ранени българин и турчин. На чуждия войник никой не носи подаръци. Българинът му предлага от получените дарения, наричайки го „братко“. Поетът стига до извода: „войникът звяр свиреп е в боя тамо, но вън от боя пак човек той става“. Вазов смята, че е изпълнил патриотичния си дълг, възпявайки победите на българската армия. С творбите си е допринесъл за увековечаване на нейните подвизи. И след физическата смърт на твореца неговата песен ще бъде „един листец, прибавен в т воя лавров венец“ и заключава „аз в твоето безсмъртие ще живея“.

Кои от народните добродетели възвеличава писателя? Наред с признателността към подвига на героите, дали живота си за победата при Одрин, това са толерантността и великодушието на народа ни. На името на капитан Андреев е наречен върхът, който е бил пръв превзет и където паднал храбрия капитан. От предназначенията за нашите войници храна се заделят даджи хляб и за турските пленници, за които не се погрижил главнокомандващият крепостта Шукри паша. Нещо повече: той

запалил всичките складове с хранителни запаси, без да се замисли, че пленените негови 60 000 ще трябва също да ядат. И още липсата на каквито и да е следи от разорение, както и никакво изражение на уплаха по лицата на местните жители. „Всеки си гледаше работата, като че никаква промяна не е станала: турското население бе свикнало да гледа великодушните си завоеватели“. Дори турския валия „е искрено очарован от добрите обноски на българските власти към него и към сънародниците му“.

Особено силни са словата, изречени след панихидата „за успокоените на душите на праведниците, на благородните деца на България, отдали живота си жертва на дълга и честта... Сълзи се точат по бузите ни. И никога българин, чини ми се сълзи не е проливал за по-велики покойници, на по-свато място...“

Днес, когато отдаваме заслужена почит и признание за голямото литературно наследство на великия българин, на класика на българската литература Иван Вазов, ще трябва да се замислим и върху житейските поуки, които той чрез творчеството си ни завеща. Верни на своя девиз „Не забравяйте, но не отмъщавайте“ и на стратегическата си цел „Тракия без граници“ тракийци, обединени в своя Съюз на тракийските дружества, целенасочено работят за развитие на Еврорегион Тракия.

Почит към летописеца на с.Славеино

ДИМИТРИНА СМОЛЕВА

На 11 февруари в рамките на студио „Тракия“ бе проведено съвместно събрание на Софийското тракийско дружество и ЦК „Родопи“ посветено на 100-годишнината от рождението на Петко Карапетков /1912-2012 г./ - учител, краевед, обществен и просветен деятел на с.Славеино

Слово за живота и делото на Петко Карапетков произнесе доц.Георги Митринов от Института за исторически изследвания към БАН. Той проследи жизнения път, очерта активната общественно-политическа дейност и представи богатата краеведческа и историографска дейност на този скромн, самоотвержен, но малко известен родопчанин.

Петко Карапетков е роден на 25 декември 1912 год. в с.Славеино /Карлуково/, Смолянско. Основно образование получава в родното си село, учи в гимназията в Райково и Асеновград. През 1934 год. завършва педагогическото училище в Пловдив. Завръща се в с.Славеино, където цели 35 години работи в прогимназията – 21

г. като редовен учител и 14 г. като директор. От 1968 г. до пенсионирането си в 1973 год. е директор на оздравителното училище в селото. Настоятелно е канен на длъжност училищен инспектор в Смолянско, но отказва, верен на отдадеността си към родното село, на желанието си да работи за неговия просперитет.

Голям е приносът на Петко Карапетков за развитието на читалищната дейност, на която е посветил 31 г. /1937-1968 г./, 9 години като секретар-касиер, и 22 години – председател на читалището. Организира самодейни колективи – театрални, хорови, оркестрови, печелили награди на редица музикални прегледи. Пред обществеността на с. Славеино и околните села изнася лекции и беседи на различни актуални теми. Разширява музеината сбирка, съдържаща богат архивен материал за историята на Славеино и Средните Родопи, старинно оръжие, артефакти от материалната култура на местното население.

Водещо място Петко Карапетков заема и в обществения живот чрез дейно участие в обсъждания и жизненоважни

за развитието на Славеино и околните села проекти. Като член на дружба „Родина“ и като просветен деец активно се включва в огранотаването и културното издигане на българите-мохамедани. Негова заслуга е традиционния ежегоден събор в началото на м.август за честване на Илинденско-Преображенското въстание, а също и създаването на музей на революционното движение и на борбите за национално освобождение в м.Имарет дере.

Надарен е с разностранен талант, Петко Карапетков проявява силно влечение към историята и литературата. Той е най-добрия изследовател на родното си село, един от най-изявените летописци на борбите на будното карлуковско и среднородопско население за политическа и църковна независимост през XIX и началото на XX век. Литературното му наследство наброява 195 публикации в регионални и централни периодични издания за времето 1935-1998 год., т.е. 63 години. Издава 7 монографии. Основни теми в литературните му творби са още участието на населението в освободителни-

те войни, знакови фигури в историята на селото, исторически данни за селищата в поречието на р. Малка Арда, българите-мохамедани и борбите за културното им издигане, църковното и просветно дело, местния фолклор, традиции, събори и други краеведчески материали. С големи усилия и с пословичното си постоянство той преодолява възникналите пречки по издаването на историческите си етнографски трудове - класици от старото поклонение Христо Попконстантинов, Стою Шишков, Васил Дечев.

„Биографията на Петко Карапетков е историята на Славеино“ – каза в заключение доц. Митринов. То трябва да се гордее със своя краевед и общественик, работил неуморно през целия си съзнателен живот за просперитета на своето родно село. Рядкост са примерите на такава безрезервна отдаденост на една кауза. Дълг на потомците и последователите му е неговото име и дело да не се забравя. Необходимо е да се открие страница за него в Интернет, за да станат широкоизвестни животът и творчеството му.

Хасково с изложба „От сръчните ръце на тракийката“

ЗЛАТКА МИХАЙЛОВА

Пъстра изложба организира Тракийското дружество „Г.Сапунаров“ и читалище „Тракия“ в Хасково. Проявата е посветена на предстоящия Ден на Тракия.

Под наслова „От сръчните ръце на тракийката“ са подредени разнообразни плетива и бродерии – символ на вечния стремеж на българката към красивото, уютното и практичното. И всичко това от естествени материали – вълна, памук и коприна. Фини дантели, характерна българска бро-

дерия, колосани плетени покривки грабват погледа на посетителите. От бабината ракла са извадени домашно тъкани кърпи и престилки, шарени терлици и чорапи. На повече от 120 години са патинираните от времето сребърни пафти, предавани от поколение на поколение и грижливо съхранявани от Керанка Стайкова.

Изключително впечатляващи са изделията от квиллинг на Станка Райжекова. От така наречените хартиени филиграни тя е сътворила неповторими картички, рамки за снимки,

картини. Кът в експозицията е отделен за интересно декорираните от Пенка Никова вази и съдинки.

Щрих в изложбата внася и колекцията от джобни календарчета, събирани в продължение на четвърт век. Голяма част са издадени от хасковски фирми и организации и са своеобразни визитни картички на този край.

Церемонията по откриването на изложбата уважи секретарят на община Хасково Атанас Димитров, който поздрави участничките и организаторите.

Председателят на Тракийското дружество Кирил Сарджев, председателят на читалище „Тракия“ Димитрия Христова и секретарят Анаета Георгиева връчиха награди на най-сръчните тракийки за техните оригинални модели и творческо изпълнение. Отличени бяха и най-добрите майсторки в кулинарията, които пазят и обогатяват традициите на тракийската кухня.

Дружество „Тракия“ -
София и ЦК „Родопи“
О Р Г А Н И З И Р А Т
С Р Е Щ А

На тема „Българската емиграция от Тракия и Македония в Северна Америка следствие Балканските войни“

Лектор ще бъде гл.ас-др Наум Кайчев от Историческия факултет в СУ „Св. Климент Охридски“.

Генерален консул на РБългария в Торонто, Канада в периода 1999-2001 г., и

Генерален консул на РБългария в Битоля, РМакедония в периода 2007-2010 г.

Гост на срещата ще бъде и знаменитата народна певица Любка Рондова, родом от с.Шестево, Костурско.

Срещата ще се проведе в Тракийския дом в София, ул.„Стефан Караджа“ №7 на 18 март 2013 год. от 17:30 часа.

Покана

ОЧАКВАМЕ ВИ НА 26 МАРТ 2013 Г.

Съюзът на тракийските дружества в България, Съюзът на офицерите и сержантите от запаса и резерва Ви канят да вземете участие в тържествата, посветени на Деня на Тракия 26 март и 100 - годишнината от Одринската епопея

10.00 ч. – Заупокойна молитва в църквата Св. Николай Софийски – Нови“

11.00 ч. - Поклонение пред паметника на Одринци с поднасяне на венци и цветя

13.00 ч. - Научна конференция на тема “100 години от Одринската епопея и 100 години от разоренето на тракийските българи“ - Зала 1 - Централен военен клуб

18.00 ч. - Спектакъл-концерт „Сто години безсмъртие“ – Концертна зала - Централен военен клуб

Уважаеми потомци на Тракийски бежанци,

На 20 април 2013 г. в гр. Сливен, зала „Май“/”Зора“, площад „Цар Освободител“ № 1 ще се проведе поредната национална среща „Завръщане към корените“ на потомци на бежанци от Одринска и Беломорска Тракия и Мала Азия.

На срещата ще присъстват представители на Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България, Община Сливен, Общински съвет Сливен, Тракийско дружество „Лазар Маджаров“ Сливен, Тракийско дружество „Тракия“ София, Тракийско дружество гр. Казанлък.

Поканени са всички потомци на бежанци от Одринска и Беломорска Тракия и Мала Азия заселили се след събитията през 1913 г. в градовете Сливен, Казанлък, Карнобат, Айтос, Бургас, Ахелой, Поморие, Несебър, Средец, Царево, Варна, Тополовград, Ямбол, Стара Загора, Свиленград, Ивайловград, Димитровград, Хасково, Пловдив, Смолян, София, Трявна, Габрово, Велико Търново, Русе, Шумен, Омуртаг, Елхово, Нова Загора, Перник, село Константиново, област Бургас, село Павел, област Велико Търново, Стралджа и Атолово, област Ямбол, Синапово, област Хасково, Аксаково, област Варна, Жельо войвода, Старо село, Кортен, Сотирия и Александрово, област Сливен и други. Затова най-късно до 30 март 2013 г. трябва да заявите своето участие e-mail: janet_kg@abv.bg или bojana.bogdanova@gmail.com. До 05 април 2013 г. участниците в срещата, които желаят да участват в изложбата „Завръщане към корените“ да изпратят снимки на техни близки от Балканската война, снимки на тракийски бежанци и снимки на автентични предмети и експонати останали от дедите им - тракийски бежанци във формат А4 и родословните си дървета също във формат А4 на същия имейл.

Младежи от тракийско дружество „Свети Георги Победоносец“ в града посетиха Дома за възрастни с умствена изостаналост в село Факия. Младите тракийци закичиха с мартеници потребителите на социалното заведение навръх Баба Марта.

„За съжаление твърде малко са желаещите да посетят нашия дом. Младежите от тракийското дружество показаха, че хората в неравностойно положение също имат нужда от доза внимание“, заяви Таня Тодорова, директор на социалния дом.

„Това не е първата ни инициатива за дома в село Факия. В края на миналата година членовете от дружеството ни се включиха в благотворителната кампания „Дари усмивка за Рождество“, която бе под патронажа на кмета на Средец Иван Жабов. Тогава ние събрахме средства и закупилиме необходими за дома консумативи“, заявиха от младежкото тракийско дружество „Свети Георги Победоносец“.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А Печат: Алианс Медиапринт

Абонирайте се!

Каталоген
номер

759

Издава: Централното ръководство

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Никола Инджов и Тодор Корусев; Главен редактор: Соня АНГЕЛОВА;
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

КОРЕСПОНДЕНТИ: Михаил ЖЕЛЯЗКОВ (Бургас) - 056/86 16 76; Веселина АЛЕКСИЕВА (Варна) – 0888 89 59 27; Наско ТОДОРОВ - 0878 83 39 92; Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) - 076/60 13 67; Бойка БОРАДЖИЕВА (Пловдив) - 032/67 35 18; Димитринка СМОЛЕВА (София) - 02/884 25 59; Михаил МИХАЙЛОВ (Сливен) - 044/62 48 53; Виолета ФИЛИПОВА (Смолян) - 0301/63 008; Златка МИХАЙЛОВА (Хасково) - 038/632 060; Маргарита НАЧКОВА (Шумен) - 054/86 99 52; Мария ИВАНОВА (Ямбол) - 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSGF

Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

МИХАИЛ ЖЕЛАЗКОВ

Бургаският край приютава най-много тракийски бежанци, напуснали и най-вече прогонени от родните им места, останали извън пределите на Отечеството след Освобождението. Тук намират подслон и хляб за изстрадалите си семейства, но не разчитат на милостия от младата държава, а се включват активно в нейното изграждане. Достатъчно е да напомним, че през 1878 г. Бургас е изостанало рибарско селище с малка дървена скеля и с по-малко от 3000 души население. Пришълците го предпочитат не само защото е близо до родните им места, но и защото им дава възможност да си намерят препитание. След Съединението през 1885 г. като част от Източна Румелия Бургаският край е включен в пределите на българската, макар и формално васална на султана, държава. При новите условия пред Бургас се разкриват неподозирани до тогава възможности за стопанско развитие.

За икономическия подем е нужна работна ръка. Основният източник за такава са тракийските бежанци. Притокът на хора от останалите под турско български земи непрекъснато расте. Нараства и населението на града. Жителите му от 2950 през 1878 г. повечето от небългарски етнос, през 1885 г. вече са 5865, през 1893 г. са 9978, а през 1900 г. - 11738. След 1903 г. по темпове на развитие Бургас се нарежда на едно от първите места в страната.

В него се заселва голяма част от източнотракийската интелигенция - учители, писатели, чиновници, повечето възпитаници на Одринската българска гимназия „Д-р Петър Берон“. Те развиват широка родолюбива дейност сред своите земляци, поддържат в тях спомена за родния край, надеждата да се завърнат по родните места. Ханът на Георги Петков Чорбаджиев, бежанец от лозенградското село Ковчаз, нает от лозенградчанина Георги Минков, става средище на тази дейност. Сред най-активните са синът на собственика Петко, бъдещият писател Петко Росен, братята на Георги Минков - Тодор и Никола, Стоян Петров, Георги Кондолов, учителстваният в Бургаският край в края на XIX в. бъдещ писател Антон Страшимиров и много други.

Когато в поробените български земи започва подготовка за въстание, ханът се превръща в център на революционната дейност. Неслучайно той е останал известен в историята като „хана на хълзовете“. Тук са били посрещани и са нощували видни македоно-одрински дейци. Гоце Делчев, Даме Груев, Пере Тошев, Гьорче Петров, Борис Сарафов, Лазар Маджаров, Стамат Икономов, Никола Равашола, Георги Минков, който е замест-

■ Шаронска къща

Бежанците преобразиха Бургаския край

ник-председател на македоно-одринското дружество в града и е задграничен представител на Одринския революционен комитет. Тук идват и от тук тръгват куриерите с тайната революционна кореспонденция, пратките с оръжие и боеприпаси за Одринска Тракия. От тук потеглят агитационно политическите чети, като тази на Георги Кондолов, а също и делегатите за конгреса на Петрова нива и др.

След трагичния край на Илинденско-Преображенското въстание в Бургас пристигат нови групи бежанци.

Създаването на Балканския съюз и обявяването на мобилизация през септември 1912 г. разбунва духовете на тракийските бежанци. По-голяма част от тях живеят при мизерни условия. Копнежът им за завръщане в собствените им домове не е угаснал. Стотици са желаещите доброволно да се включат в освободителната война.

Начело на доброволците от Бургас застава войводата от Илинденско-Преображенското въстание подпоручик Михаил Герджиков. След обявяването на войната са сформирани две бойни единици - едната командвана от Герджиков, а другата от запасния поручик Димо Ляпов. Бургазлии се бият геройски за освобождение на поробените от турците български земи. За окръжен управител на освободения Лозенград е назначен Христо Богоев, член на Бургаското Македоно-одринско дружество.

Сключването на Лондонския мирен договор се посреща с ликуване. Земите на запад от линията Мидия-Енос стават

български. В Бургас едни стягат багажа, за да се върнат в родна Тракия, други уговарят съвместна стопанска дейност за развитие на региона между Черно, Бяло и Мраморно море. Започналата Междусъюзническа война погребва всички планове и мечти.

..... Докато до 1912 г. страната задоволява всички свои продоволствени нужди и осигурява значителни количества хранителни продукти за износ, след войните настъпва силна криза в прехранването на населението.

Селскостопанското производство е лишено от 685 000 трудоспособни земеделци, които воюват по бранните полета. Земята се обработва от старците, жените и децата. Те не само трябвало да осигурят собствената си прехрана, но и прехраната на армията и градското население.

Към 1917 г. според сведенията на тогавашната Дирекция за стопански грижи и обществена предвидливост по време на Световната война добитъкът е бил със 136 266 чифта по-малко, отколкото през 1912 г. или с 22%. Работните волове и крави през същия период са намалели със 184 095 глави или с 21%, а работните биволи - с 13 192 глави или с 8%. Докато през 1910 г. в Бургаския край чифт работен добитък е трябвало да обработва 81,8 дка, през 1917 г. те са 95,7 дка.

През 1926 г. ОН изпраща в България своя делегат Рене Шарон, който прави проучване на възможностите за настаняване на 32 000 земеделски бежански семейства и за осигуряване

на гаранции за искания за тази цел заем. След него страната ни посещават Солтер и Абрахам, по-висши делегати на ОН, които изследват до най-големи подробности бежанския проблем, каква е наличността от земя, която може да им бъде предоставена, необходимостта от пресушаване на блатата, изкореняване на гори и т.н. Въз основа на техните доклади Финансовият комитет при ОН се отзовава благосклонно в полза на заема. С него се утвърждават главните условия, които българското правителство и назначеният за комисар на ОН Рене Шарон трябва да спазват. Заемът е в размер на 2250 000 английски лири. Гаранциите от страна на българското правителство са: акцизите върху солта и алкохола, чистият доход от монопола на кибрита, сумите, получени от наеми и лихви, дължими от лицата, които са се ползвали от помощта, дадена им чрез заема, всички други приходи, събрани от митниците.

Всички суми се дават на бежанците при условие, че ще бъдат впоследствие върнати обратно и никаква част от заема не може да бъде употребена за благотворителни цели. Разходи от общ или социален характер могат да бъдат направени по изключение само с разрешение на комисаря.

Едно от най-тежките условия, което ограничава свободното действие по настаняване на бежанците е т.нар. запретителна зона. Тя е с ширина 50 км. и се простира около всички граници на България с едно малко изключение покрай турската граница. С това Великите сили изпълняват желанието на покровителстваните от тях турски паши, които по силата на Ньойския договор бяха заграбили български земи. Тази зона заема 62 500 кв. км., като от тях 28 000 са на румънската, 17 000 на сръбската и 17 500 на гръцката граница. Като се прибавят и планинските терени, негодни за земеделие, се получават 87 000 кв. км. При общо за страната 103 000 кв. км. т.е. остава свободна земя за настаняване на бежанците от 16 000 кв. км.

В Бургаски окръг са наста-

нени най-много бежанци, затова му е определена най-много земя за оземляване. От дадените на Главна дирекция за настаняване на бежанците общо 1 750 182 дка на него се падат 646 944. От тях 177 907 са горски площи, а 52 086 са блатата.

В Бургаско за изораване, изкореняване на горски площи отводняване и пр. на земите се извършва огромна работа. Големите заблатени площи се превръщат в плодородни ниви. На територията на окръга е имало 2 648 кв. км. заблатени места. Освен езерата Вая, Атанасовско, Мандренско, Поморийско и Калябашко е имало и обширни блатата: Страджанско, Поморийско, Тръстиковско, Карнобатско, Сливенско и много други.

С изкореняване на горските площи се заемат самите оземлени бежанци. За да могат да обработват дадената им земя са им закупени работен добитък, плугове, брани, коли и каруци, семена и др. Всичко това превръща Бургаски окръг в солиден земеделски край и не напрасно мнозина го наричат Новата житница на България, заместваща отнетата ни Добруджа.

Жилищното строителство със средствата от Бежанския заем не само осигурява подслон на хиляди семейства, но дава нов облик на селищата, особено по крайбрежието. От построените общо в страната 10 231 къщи повече от половината - 6 013 са на територията на Бургаски окръг. Зараждат се съвсем нови селища с регулационни планове. Сред новите села са: Сарафово, Поморийска околия-с 143 къщи, Константиново, Бургаска околия, Китен, Царевска околия, Мирнолюбиво, Айтоска околия и др. Нови квартали има и в Айтоско: Българево-54 къщи, в Поморийско-Поморие-252 къщи, Ахелой-114, Несебър-116, Равда-88, Каменар-70, Каблешково-45, Св.Влас-33 и мн.др. В Бургаско: Равдиново-152, Гвърдица-102, Долно Езерово-78, Братово-73, Крайморие-64, Созопол-50, Дебелт-49 и много други.

За построяване на къщите е създадена стройна организация. Осигуряват се материали и изпълнители. Изработват се 5

вида типови проекти: пълна редовна къща, централна, редова, минимална и тютюно-бубарска. Според това дали са построени от кирпич, камъни или тухли цената им варира от 33 000 до 62 000 лв.

Местното население, което приема бежанците, е възнаградено за гостоприемството си. В селищата е изградена съвременна инфраструктура, със средства от заема са прокарани пътища и са благоустроени. Особено важно е водоснабдяването. До тогава то е било примитивно и недостатъчно. Качествена питейна вода е имало само в някои планински села. В Созопол, например населението се снабдявало с вода от една чешма, която се намирала на 4 км. извън града. В Несебър пиели вода от два кладенеца на 1,5 км. от града. В Сарафово носели водата от Поморие, което е на 6 км.

Със средства от Бежанския заем се ремонтират старите водоизточници, изграждат се нови водопроводи, с което се решават проблемите на всички.

За да стане Бургаския край предпочитано място за новите заселници се налага да се води решителна борба с маларията. Още през февруари на 1927 г. главният директор инж. Стоимен Сарафов и комисарят на ОН Рене Шарон заминават за Женева, за да се консултират какво да правят, той като инспекторът по маларията д-р Марков е обяснил, че за целта са нужни 12 млн. лв. в продължение на 5 години. Хигиенната секция на Обществото на народите изпраща в България проф. Швеленгребел и уговаря с холандска фирма доставката на хинин на половин цена от тази, на която до тогава се доставял у нас.

През 1927 г. в Бургаския малариен район са лекувани 11 858 болни от малария. Започва системно почистване на растителност и пръскане с петрол или парижко зеленило във и край селищата, разположени близо до блатата, почистване и пръскане на дерета и речни корита, арсениране на средно големи замочурени площи, отвеждане на бликащи локви чрез малки изкопни-канални, запълване на ями от вадене за почва за кирпичи и тухли и др. Разгръща се широка противомаларична пропаганда сред населението. Най-подходящ сезон за изтребване на комарите се оказва зимата.

Благодарение на тези мерки заболяемостта от малария в някои селища намалява от 59,4% през 1926 г. на 28,8% през 1928 г. и на 8% през 1929 г. Така в продължение на 3 години маларията в Бургаския край е победена предимно със средства от Бежанския заем. В борбата с маларията са изразходвани общо 10 569 385 лв.

С ликвидирването на маларията, с изграждането на нови, планирани селища и квартали с добро за времето си водоснабдяване крайбрежието на Бургаския край придобива нов облик. Преди всичко то се заселва с трудолюбиво, предприемчиво българско население. Развиват се важни стопански отрасли - земеделие, лозарство, промишленост, транспорт, търговия. През 50-те години на XX в Бургас се оформя като един от най-важните стопански центрове на страната.

ПЕЧАТАМЕ СТАТИЯТА СЪС СЪКРАЩЕНИЯ

■ Много от блатата бяха пресушени